

Српска антропологија и суочавање са прошлошћу¹

Апстракт: У овом тексту разматрам тренд критичке евалуације дисциплинарне историје у српској етнологији/антропологији, за који користим метафору "суочавање са прошлошћу". У првом делу, бавим се значењем и функцијом конструкције дисциплинарне прошлости. У другом, нудим једно могуће објашњење за скорошњу пролиферацију саморефлексивних текстова у српској антропологији, односно "антропологију антропологије" (Ковачевић 2006), у коју спада и суочавање са дисциплинарном прошлошћу. Ове текстове посматрам као производ антропологије у транзиционом друштву, тврдећи да их не треба доживљавати као претеће по дисциплину.

Кључне речи: српска етнологија/антропологија (историја), суочавање са прошлошћу, антропологија и транзиција, историја дисциплине.

Увод

Овај текст се у одређеном смислу надовезује на "Honour and Shame: прилог алтернативној историји српске етнологије" (Баћевић 2006а) који је објављен у првом броју часописа *Етно-антрополошки проблеми*. У наведеном тексту понудила сам један поглед на тенденцију критичког разматрања историје српске етнологије у савременој дисциплинарној продукцији. Овде желим да разрадим ту анализу, разматрајући критике дисциплинарне историје у савременој антрополошкој продукцији помоћу концепта суочавања са прошлошћу.

На самом почетку, међутим, неопходна је једна ограда. "Суочавање са прошлошћу" овде *није* употребљено у свом основном (односно, у овом тренутку, јавно најконтекстуализованијем) значењу, које би се односило на критику и осуду злочина чињених у нечије име у скорој прошлости (Петровић 2006: 253-256). Српска етнологија, свесно или несвесно, го-

¹ Текст је резултат рада на пројекту *Србија између традиционализма и модернизације – етнолошко и антрополошко проучавање културних процеса* који под бројем 147020 финансира Министарство науке и заштите животне средине Републике Србије.

тово се у потпуности оградилa од разматрања могућности сопственог доприноса у овом домену. Прошлост се, стога, у овом тексту односи првенствено на дисциплинарну прошлост (мада, неизбежно, и на елементе политичке), а суочавање је дисциплинарно суочавање које остаје у домену текстуалних и јавних полемика, ван оквира правних или других званичних реперкусија. Оно је овде коришћено као згодна метафора или оглед у транслацији концепата из једног домена стварности у други. Другим речима, полазим од претпоставке да је суочавање са прошлошћу "добро за мишљење" о савременој српској етнологији: шта, и како, нам оно омогућава да "домислимо", питање је на које ћу неке од могућих одговора понудити у овом тексту.

Суочавање са прошлошћу у српској антропологији

Суочавање са прошлошћу у српској антропологији односи се на тренд критике и (ре)евалуације – са различитих позиција – етнoлошке и антрополошке продукције, практично од њеног формирања, па све до данас. Обично се узима да је овај тренд започео текстом Ивана Ковачевића "Утицај романтизма на развој наше етнологије" објављеним 1977 (Наумовић 2005)². Основна теза коју Ковачевић заступа, и коју је разрадио у докторској дисертацији "Етнологија у српском просветитељству", која сачињава већи део његове *Историје српске етнологије* објављене 2001, има облик "алтернативне историје" (в. Баћевић *н.д.*). Наиме, разматрајући зачетке етнoлошко-антрополошких идеја који су у Србији настали у оквиру просветитељства, Ковачевић закључује да би српска етнологија/антропологија имале бољу, или, у сваком случају, другачију судбину, да су се развиле на овим идејним основама, а не на романтичарским које су – услед различитих и комплексних политичких и интелектуалних разлога – постале доминантне на добром делу европске интелектуалне сцене тог времена, па тако и "заслужне" за заснивање етнологије код нас. Ковачевић тврди да је установљавање науке о човеку и култури, како су је замишљали просветитељи, а не науке о народу (или његовом "духу"), што је била у очима и умовима романтичара, могло српској етнологији да омогући развој потпуно у складу са оним који је

² Наравно, текстова који су се бавили критичким разматрањем предмета, улоге и сврхе етнологије/антропологије у Србији или Југославији има више од оних које ћу поменути у овом тексту. Међутим, Ковачевићев текст је први који у центар поставља питање (ре)евалуације дисциплинарне историје, а они који следе приступају са сличне позиције, за разлику од неких других текстова који су више документарног карактера.

дисциплина имала у својим "центрима", дакле Енглеској, Америци и донекле Француској.

Овај аргумент разрађен је у следећем утицајном тексту, "Из етнологије у антропологију" (Ковачевић 2006: 47-62). Овде аутор критикује укључујући развој српске етнологије до средине седамдесетих година XX века, истичући како је дисциплина "таворила" у осцилацијама између сакупљачког емирицизма и наметнутог (примитивног) марксизма, све до тренутка када генерација (тада) млађих етнолога почиње интензивније да "увози" теоријско-методолошке приступе из иностранства, односно антрополошких центара у Западној Европи и Америци (*ibid*: 56-59). Током тог процеса, који је трајао и у деведесетим годинама XX века, српска етнологија успела је да се (већински) трансформише из једне назадне, неинвентивне дисциплине у теоријски и методолошки потковану и употребљиву (*ibid*: 60-61). Аутор овде завршава критичко разматрање прошлости српске етнологије; неколико даљих напомена усмерено је ка разматрању (могуће) будућности, тј. упозоравању на опасност од "ауто-деструктивне постмодернистичке теорије етнографије", односно утицаја постмодернизма на српску антропологију.

Мало другачију критику историје српске етнологије нуди Слободан Наумовић (2005, 2002, 1999, 1998). Овај аутор разматра, првенствено, однос националне политике и истраживачких агенди у српској етнологији, и затим стварносне, политичке и идеолошке оквире њеног постојања у последњој деценији двадесетог века, у једном моменту поредећи је са хрватском. Наумовић користи теоријски конструкт *синдрома двоструког припадника* за размишљање о улогама етнолога/антрополога у нацији којој истовремено припадају и проучавају је, као и начине на које овај синдром кореспондира са политичким пројектима употребе дисциплинарног знања.

Међу најсавременијим критикама историје српске етнологије истичу се још радови Гордане Горуновић, у којима ауторка разматра допринос марксизма, и нарочито Шпире Кулишића као његовог представника, домаћој дисциплини (2006а, б). Она његов рад интерпретира као покушај заснивања марксистичке етнологије, и у том кључу разматра Кулишићеве – првенствено идеолошке, који су некада као исход имали методолошке – сукобе са колегама, првенствено Миленком Филиповићем, који је покушао да уведе рану форму функционализма у српску етнологију. На ову епизоду, односно Филиповићев неуспех, осврће се и Ковачевић (*ibid*: 50-51).

Несумњиво је да ови текстови представљају незаменљив допринос сагледавању историје дисциплине у Србији. Врло је вероватно да су, нарочито ранији међу њима, утицали на једно сагледавање дисциплинарне историје које се веома разликује од глорификације сопствених очеваснивача, која није непознат метод нерелективности како у етнологији и

антропологији, тако и у другим дисциплинама. У овом смислу, они представљају утемељење праксе критичке рефлексije на дисциплинарну продукцију у земљи (*cf.* Миленковић 2006). Стога, у наставку текста нећу се бавити њиховим садржајем нити типовима аргументације које нуде. Напротив, желим да размотрим чему ова рефлексija може да служи, као и да понудим могуће објашњење њене појаве и скорашње пролиферације.

Шта је (дисциплинарна) прошлост?

Очигледно је да синтагма "суочавање са прошлошћу" подразумева два кључна појма, суочавање и прошлост. Међутим, шта заправо значи "прошлост"? Поред здраворазумске генерализације да би прошлост требало да се односи на било који тренутак или период пре садашњости (чија проблематизација је више домен физике или филозофије), у друштвеним и хуманистичким наукама "прошлост" неизбежно подразумева неки облик конструкције. Наиме, јасно је да када говоримо о прошлости не говоримо о било чему што није садашњост нити будућност; употребом овог концепта ми неизбежно бирамо догађаје или процесе које ћемо узети у разматрање, као и начин на који ћемо то урадити – што је, уосталом, релативно давно препознато у дисциплини за коју се сматра да има "тапију" на прошлост, историји (в. Колингвуд 2003, Кар 2001).

Када је дисциплинарна историја у питању, делује, пак, као да понекад ова чињеница измиче из вида. Ово се вероватно може објаснити узроцима који леже у сржи саме дисциплине, или чак шире, у сржи саме концепције науке. Наиме, дисциплинарна историја често бива подвргнута "педагошком усредњавању" које се сматра неопходним за процес увођења нових људи у дисциплину: када се студенти – нарочито на додипломском нивоу – сусрећу са етнологијом и антропологијом, они упознају "школе", "правце", или, у најбољем случају, "теорије". Независно од тога да ли су уводи у етнологију и антропологију организовани хронолошки (нпр. Barnard 2002), проблемски (нпр. Eriksen 1995) или покушавају да комбинују ова два приступа (нпр. Фабијети, Малигети и Матера 2002), у наставној пракси студентима се дисциплинарна историја представља као збир, низ, или смена релативно *кохерентних* и *целовитих парадигми*, међу којима обично једна доминира дисциплинарном сценом (националном или интернационалном) у одређеном временском периоду, или, у најбољем случају, одређени период бива карактерисан надметањем за превођ међу бројем парадигми. Поред тога што овакве визије динамике и структуре научних заједница одговарају делимично Поперовим (2002), а још више Куновим (1974) концепцијама науке и њеног развоја, оне су такође – обично неупитно – препознате као нај-

боље, или највише одговарајуће, за представљање једне дисциплине. Наиме, мада је већина научника свесна да је у историји било које дисциплине прилично тешко строго разграничити правце, парадигме, или њихове типичне представнике – никоме не пада на памет да студенте уводи у науку тако што ће им одмах на увид дати сву ширину, разноврсност и варијабилност дисциплинарне продукције, нарочито без компаративне евалуације и класификације појединачних ликова и дела. Једноставно речено, когнитивистичко-структуралистички постулат о неопходности класификације и организације универзума (в. D'Andrade 1995, Lévi-Strauss 1989) очигледно важи у случајевима дисциплинарне историје: она делује као јасна, организована, и често чак мање подложна непредвидивости "људског фактора" од оне "праве" историје.

Међутим, у овом контексту често бива заборављена једноставна и основна чињеница да је дисциплинарна историја – као и било која друга – продукт управо ове праксе истраживања, осмишљавања, организације, класификације и презентације, коју подузимају различите индивидуе, са различитим професионалним, институционалним, личним или политичким агендама. У овом смислу, дисциплинарна историја постаје слична миту, односно "прича о себи коју друштво прича самом себи". Постоје, наравно, неке разлике у односу на "класичне" митове – дисциплинарна историја је обично продукт јавног, смишљеног и организованог напора познатих појединаца или група, и мора бити макар делимично заснована на чињеницама. Али, истовремено, постоје и многе сличности, укључујући и то да дисциплинарне историје понекад преузимају митолошке или бајковите елементе, као што су јунаци (хероји), подела на добре и лоше момке (и девојке) и томе слично. О мотивима у приказивању домаће дисциплинарне историје – односно, једном од њих, такозваном "комплексу кривице" – већ је било речи у претходном тексту. Овде ми, дакле, није намера да се тиме бавим – мада тема завређује озбиљније истраживање – већ да скренем пажњу управо на карактеристике сагледавања, односно критиковања, дисциплинарне историје као праксе.

У овом кључу, дакле, стижемо до тога да презентација дисциплинарне историје увек подразумева дозу конструкције, односно замишљања. Ова пракса може се објаснити на различите начине. Један би се заснивао на већ поменутиим претпоставкама о природи људских бића које су заједничке за структурализам и когнитивну антропологију. Дакле, прича о историји дисциплине логичан је продукт потребе свих људи – па тако и научника – да организују и класификују свет који их окружује. Овај аргумент може се развијати даље, у конструктивистичком правцу. Наиме, поред "опште" дисциплинарне историје, која се може сматрати огранком историје идеја, у пракси се често говори о партикуларним, односно *националним* дисциплинарним историјама – дакле, о *српској* етнологији,

или *америчкој* антропологији, и тако даље. Овај приступ има за циљ управо да изгради идентитет заједнице коју конструише. Мада научне заједнице – као, уосталом, и оне "традиционалније" или "примордијалније" као што су етничке или националне – имају релативно јасну структуру, специфичне институције и међусобно различите, и препознатљиве праксе и одлике, оне су такође продукт конструкције колективног идентитета. Наиме, границе међу дисциплинама, као и њихово национално утемељење, прилично су флуидне категорије. Јасно је, на пример, да не постоји ништа што би се у *онтолошком* смислу могло сматрати антрополошким, социолошким или психолошким проблемом. Да се послужим једним zgodним, и скорашњим, примером из српске етнологије: интравенско коришћење дроге, на стварносном нивоу, прилично је целовит феномен (в. Жикић 2006). Оно што ће разликовати начине на које ће му приступити, рецимо, антрополози, психолози, криминолози и лекари су *аспекти* проблема који ће бити наглашени или *методи* којима ће се долазити до закључака: међутим, интравенско коришћење дроге је пракса чије *постојање* и *карактеристике не зависе* од тога да ли јој приступамо са антрополошке или медицинске позиције³. Стога, дисциплинарна разграничења – нарочито унутар друштвених или хуманистичких наука – увек су делимично продукт конструкције дисциплинарних историја, односно *одлука* о томе да ће нешто бити "антрополошко", нешто "социолошко" а нешто, на пример, "психолошко". Ове одлуке су историјски и политички условљене – савремена пракса интензивне интердисциплинаризације, уосталом, о томе довољно сведочи.

Слично је и са "национализацијом" дисциплине. У савременом свету, који карактерише интензивна размена идеја (која се понекад подводи под глобализацију) и људи, питање је колико можемо инсистирати на националним наукама када добар део научника макар део својег образовања или каријере проводи ван матичне земље – уколико уопште има земљу коју сматра матичном – а пројекти међународне сарадње се интензивирају, да и не говоримо о развоју информационих технологија који омогућава да радове који су данас објављени у Лондону сутра читамо у Београду, што доводи и до мање-више униформне дистрибуције теоријских и истраживачких парадигми (мада не и до униформне дистрибуције моћи или дисциплинарног престижа, што је тема за коју овде, на жалост, нема простора). Међутим, није чак неопходно позивати се на савремену трансформацију света да би се релативизовао аргумент о утемељености националних дисциплинарних историја. Ако узмемо за пример српску етнологију (или антропологију), одмах се поставља питање о којој дисциплини, заправо, говоримо? Да ли то подразумева и

³ Јасно је да овде не узимам у обзир гледишта крајњег релативизма.

антропологију којом се неко бави, на пример, у Косовској Митровици? Да ли подразумева антропологију која се бави Србима – чак и ако се они не налазе у Србији – или, пак, групама које живе у Србији, чак и ако се, на пример, називају Египћанима? Да ли је то антропологија којом се баве Срби? Или држављани Србије? Да ли историја српске етнологије укључује и етнологију којом се баве људи у регионалним или локалним музејима? Ковачевићева *Историја српске етнологије* (2001), на пример, укључује и период пре формирања нечега што наликује модерној српској држави, док у *Identity Creator in Identity Crisis: Reflections on the Politics of Serbian Ethnology* Наумовић (1999) реферира на дисциплинарну продукцију која у одређеном периоду није за оквир имала само Србију већ један већи ентитет, Југославију. Примери и питања могли би се низати у недоглед. Кључни аргумент који треба да илуструју, међутим, јесте да је дисциплинарна историја увек продукт и пројекат конструкције једне одређене врсте идентитета, те тако и облик **измишљања традиције**, односно, успостављања "континуитета са одређеном историјском прошлошћу" (Хобсбом и Рејнцер, ур. 2002: 6).

У овом кључу, већ, постаје јасније чему служи конструкција дисциплинарних историја. Дакле, поред тога што служе као "свети текстови" у процесу иницијације студената у дисциплинарну заједницу, оне се обраћају и онима који су већ иницирани. Дисциплинарна историја служи да припадницима заједнице, онима који то намеравају да постану, али и онима који то нису, објасни шта је то што речену дисциплинарну заједницу чини постојећом и другачијом од осталих. Стога, дисциплинарна историја функционише слично "правој" историји, конституишући групни идентитет прављењем континуитета са (одређеном) прошлошћу (в. Асман 2002).

Међутим, ово нам и и даље не објашњава откуд скорашња пролиферација писања о сопственој дисциплини, односно "антропологије антропологије", коју констатује Ковачевић (2006: 38). Наиме, етнолошко-антрополошка дисциплинарна заједница у Србији постоји, према неким мишљењима, и више од једног века, те – мада је сигурно да је конструкција дисциплинарне прошлости и даље елемент њеног одржавања, нарочито у педагошкој сфери – није јасно зашто је овај аспект толико изражен баш *сада*. Да бисмо ово разумели, неопходно је да сагледамо друштвено-политички оквир постојања дисциплине у савременој Србији.

Транзициона антропологија

Почевши од краја 2000. године српско друштво, укључујући и академску и научну сцену, налази се у процесу интензивних реформи које се најчешће називају транзиција. О општим карактеристикама и пробле-

мима овог процеса већ је било довољно речи, и у антрополошким текстовима⁴, тако да им овде нећу посвећивати посебан простор. Оно што је кључно јесте да се транзиција у Србији снажно одразила на образовне и истраживачке праксе. Између 2000. и 2006. године дошло је до озбиљне реструктурирације академског поља, која је укључивала првенствено легислативне измене а затим и оне у домену финансирања, организације, критеријума и евалуације научног и наставног рада.

У српској етнолошко-антрополошкој заједници транзиција се рефлектовала на различите начине. Део етнолога и антрополога наставио је да се бави научно-истраживачким радом као до тада, дакле, углавном независно од друштвено-политичке реструктурирације која је узимала маха (мада, наравно, ни они нису изузети од реформисаних критеријума финансирања и евалуације научно-истраживачког рада). Један број антрополошких текстова усмерио се првенствено на проблематизацију културних, друштвених и политичких аспеката транзиције, и на тај начин њихови аутори дају допринос критичком посматрању савремених процеса у Србији. Још мањи део, пак, окренуо се проблематизацији саме дисциплине, и тако "увезао" транзицију у сам оквир истраживања: за разлику од претходних текстова, овде транзиција није само предмет, већ и оквир истраживања и писања, готово "дух времена". Констатујући да дисциплина – као и готово све у транзиционим друштвима – бива (или може да буде) подвргнута испитивању, евалуацији и реевалуацији, аутори ових текстова поставили су озбиљна питања о структури, значењу и улози етнологије и антропологије у савременој Србији (*cf.* Naumović 2002). На тај начин они су, да употребим аналогију са "измишљањем традиције", практично "измислили транзицију" антропологије.

У оквиру ове групе настају и текстови који се баве критичком евалуацијом дисциплинарне прошлости. Тако долазимо до тога да тренд суочавања са дисциплинарном прошлошћу, односно пораст текстова са овом проблематиком у последњим годинама, представља логичан исход интензивних легислативних, институционалних и концептуалних реформи које су "снашле" научну и академску сферу, па и етнолошко-антрополошку заједницу у њој, након 2000. године. У овом периоду, дакле, постало је значајно промислити (и јавно комуницирати) обично "неупитне" поставке на којима функционише свака наука. Отуд и тренд суочавања са дисциплинарном прошлошћу: можемо рећи да *суочавање са дисциплинарном прошлошћу за транзициону антропологију представља исто што и суочавање са политичком или ратном прошлошћу за транзициону правду*. Независно од тога какав евалуативни

⁴ На пример: Ердеи 2005, Прошић-Дворнић (ур.) 1995, Годелије 1989; Лазич (прир.) 2000.

став ћемо заузети према овим феноменима, јасно је да они представљају већ неизбежан елемент транзиционих процеса.

Долазимо до закључка да савремена пролиферација писања о антропологији, у коју спада и тренд суочавања са дисциплинарном прошлосту, не мора бити окарактерисана као "знак стагнантног или кризног стања, које ће бити превазиђено тек када се писање антропологије доминантно врати на сцену" (Ковачевић, *н.д.*: 38). Напротив, она, у одређеном смислу, може бити узета као одраз сопственог времена, у ком антрополози, инспирисани или натерани – свеједно – транзиционим преиспитивањем скорашње прошлости, свесно или несвесно – опет свеједно – "увозе" ову проблематизацију и примењују је на сопствену дисциплину. У овом контексту, суочавање са прошлосту српске антропологије открива се као манифестација ширег процеса транзиције у ком се налази целокупно српско друштво, и за који је карактеристично преиспитивање историје, нарочито у кључу колективне одговорности – а етнолошко-антрополошка заједница јесте колектив. Да ли су пројекти преиспитивања, независно од тога да ли се односе на будућност или прошлост дисциплине, у овом случају мотивисани више индивидуалним или колективним амбицијама – остаје ирелевантно.

Стога, овај тренд не треба доживљавати као претећи било по садржај било по статус антропологије. Међутим, оно што може бити опасност, или барем штета, јесте случај у ком ће ова тенденција преиспитивања сопствене дисциплине остати ограничена на (даљу) прошлост, или бити исцрпљена у методолошко-историјској контемплацији. Наиме, целокупан антрополошки тренд рефлексивности, укључујући и суочавање са прошлосту, постаје бесмислен ако не утиче – конструктивно – на начине на које ћемо антропологију писати и о њој размишљати *сада*. Он служи томе да омогући управо критичку рефлексiju савремених пракси, укључујући и оне које дефинишу саму антрополошку дисциплину (в. Миленковић *н.д.*). Као што Наумовић истиче на примеру критички оријентисане политичке антропологије, "...да би у томе успела, (...) она мора да покаже спремност да свој друштвено критички потенцијал искуша и на недостацима у другим типовима политичког деловања, у савременом још не стабилном демократском поретку. Уколико у томе буде успешна, она ће моћи да буде језгро једна сасвим замисливе пост-постмодерне, ненационалне, друштвено ангажоване, критичке и истовремено неопросветитељске (...) антропологије у Србији" (2005: 50). Дакле, критичко преиспитивање дисциплинарне продукције има функцију само уколико успева да *теоријско-методолошки апарат* коришћен за *евалуацију дисциплинарне прошлости* окрене на дисциплинарну *садашњост*. Овакав "закрет" омогућио би препознавање да исти (или слични), екстерни као и интерни политички фактори и узуси који су утицали на историју српске

етнологије и антропологије делују и данас, мада у мало промењеном окружењу. Препознавање ове чињенице делује као веома значајно за промишљање политике дисциплине у будућности (в. Баћевић 2006 б, в). Другим речима, "антропологија антропологије" мора имати за циљ боље (или другачије) бављење антропологијом. У супротном, њени облици, укључујући и "суочавање са прошлошћу", остају без ефекта.

Литература

- Асман, А. (2002) Рад на националном памћењу, Београд, XX век.
- Barnard, A. (2002) *History and Theory in Anthropology*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Баћевић, Ј. (2006а) Honour and Shame: прилог алтернативној историји српске етнологије, ЕАП н.с, 1.
- (2006б) Од трга до тржнице: антропологија, критике савременог образовања, и њихов значај за Србију, ЕАП н.с, 2.
- (2006в) "Поглед уназад": антрополошка анализа увођења усмереног образовања у СФРЈ, Антропологија 1.
- Годелије, М. (1989) *Анализа транзиторних процеса*, ГЕИ САНУ XXXVIII; Београд.
- Горуновић, Г. (2006а) Псеудомарксизам и протофункционализам у српској етнологији: Кулишић vs. Филиповић, ЕАП н.с, 2.
- (2006б) Марксистички модел динарске задруге у српској етнологији, Антропологија 2.
- D'Andrade, R.G. (1995) *The Development of Cognitive Anthropology*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Eriksen, T.H. (1995) *Small Places, Large Issues. An Introduction to Social and Cultural Anthropology*, London, Pluto Press.
- Фабијети У, Малигети М. и Винченцо Матера (2002) *Увод у антропологију: од локалног до глобалног*, Београд, СЛИО.
- Хобсбом, Е. и Теренс Рејнцер (ур). (2002) *Измишљање традиције*, Београд, XX век.
- Кар, Е.Х. (2001) *Шта је историја?* Чачак, Градац.
- Ковачевић, И. (2006) *Традиција модерног*, Београд, Српски генеалогски центар.
- (2001) *Историја српске етнологије*, Београд, Српски генеалогски центар.
- Колингвуд, Р. (2003) *Идеја историје*, Београд, Плато.
- Кун, Т. (1974) *Структура научних револуција*, Београд, Нолит.
- Лазих, М. (прир). (2000) *Рачји ход: Србија у трансформацијским процесима*. Београд, Плато.
- Lévi-Strauss, C. (1989) *Strukturalna antropologija I*, Zagreb, Stvarnost.
- Миленковић, М. (2006) *Шта је (била) антрополошка "рефлексивност"? Методолошка формализација*, ЕАП н.с, 2.
- Наумовић, С. (2005) *Национализација националне науке? Политика етнологи-*

- je/антропологије у Србији и Хрватској током прве половине деведесетих година двадесетог века. У: Сенка Ковач (ур.), Проблеми културног идентитета становништва савремене Србије, Београд, Филозофски факултет.
- Naumović, S. (2002) The Ethnology of Transformation as Transformed Ethnology: The Serbian Case, *Ethnologia Balcanica*, Vol. 6, 7-37.
- (1999) Identity Creator in Identity Crisis: Reflections on the Politics of Serbian Ethnology, *Anthropological Journal of European Cultures* 8, 2, 39-128.
- (1998) Romanticists or Double Insiders? An Essay on the Origin of Ideologized Discourses in Balkan Ethnology, *Ethnologia Balcanica* 2, 101-120.
- Петровић, В. (2006) Концепт суочавања са прошлошћу као слепа мрља савремене историографије, У: О. Манојловић Пинтар (ур.), Историја и сећање, Београд, Институт за новију историју Србије.
- Попер, К. (2002) Објективно сазнање, Београд, Паидеа и Подгорица, ЦИД.
- Прошић-Дворнић, М. (ур.). (1995) Културе у транзицији, Плато, Београд.
- Жикић, Б. (2006) Антропологија AIDS-а: ризично понашање интравенских корисника дроге, Београд, Српски генеалогски центар.

Jana Baćević

ANTHROPOLOGY IN SERBIA AND DEALING WITH THE PAST

In this text I offer a critical review of the recent reconstructions of history of Serbian ethnology and anthropology. These reconstructions are examined with the help of the concept of dealing with, or facing the, past. I offer an interpretation of the role and purpose of disciplinary histories, and a possible explanation for their recent proliferation on the Serbian anthropological scene. Disciplinary histories are viewed as constitutive of the discipline itself, as a tool for identity building; while their proliferation is explained in the context of transition in the Serbian society that includes a thorough transformation of academic and scientific community. In this light, reconstructions of disciplinary history are taken to be a form of internalized reexamination of founding principles, imported from the general discursive levels of society into disciplinary circles. In the end, I comment on the possibilities as well as possible failures of this trend in the future.